

HEINRICH BÖLL

ÉS NEM SZÓLT EGYETLEN SZÓT SEM

Und sagte kein einziges Wort a címe Böll regényének, amellyel világhírnevét. szerezte. Két ember gyötrelmes, de mégis szép és nemes kapcsolatát tárja fel. Käte és Fred hosszú házasság után is szeretik egymást, de a háború s a háború utáni zűrzavaros évek felőrlik őket, és a nyomasztó külvilág az ő szerelmüket is kátyúba juttatta. Hogy volt eddig, és hogyan tovább? Ezek azok a kérdések, amelyek állandóan visszatérnek, s a szinte mártírrá lett két ember nem tudja, hogyan kerülheti el a keresztrefeszítést. Erre utal a csodálatosan szép mottó:

Und sagte kein einziges Wort
sie schlugen ihn ans Kreuz,
schlugen ihn ans Kreuz,
und er sagte kein einziges Wort...

/És nem szólt egyetlen szót sem, ők keresztrefeszítették, keresztrefeszítették, és ő egyetlen szót sem szólt./

A regény még nem jelent meg magyarul. Egy részletet mutatunk be belőle.

Käte némán megszorította a kezemet. Fő-
lehajoltam, és megcsókoltam.
Fred, "mondta aztán halkán, "adósságot
csináltam."
"Ó, ez nem számít," mondtam, "én is csinál-
lok adósságokat."
"Sokat?"
"Igen, sokat. De most már egy ember sem
bumpolhat többé. Nincs nehezebb, mint
egy háromszázezer lakosú városban öt-
ven márkát fölhajszolni. Azonnal kiver-
ik a veríték, ha erre gondolok."
"De adsz még órákat?"
"Persze," mondtam, "de sokat is dohány-
szom."
"Megint iszol?"
"Igen, kedves, de nem gyakran. Mióta el-
mentem tőletek, csak kétszer voltam i-

De talán megkísérelhetnéd, hogy telje-
sen abbahagyd. Ennek nincs semmi ér-
telme. A háború alatt te egyáltalán
nem ittál."
"A háborúban más volt," mondtam, "a
háborúban az unalomtól rúgtam be. Te
el sem hiszed, hogy az unalomtól is
részeg lehetsz, fekszel az ágyban, és
elvonul minden a szemed előtt. De i-
gyál meg egyszerre három vödör lán-
gyos vizet, és máris részeg vagy a
víztől - mint ahogy az unalomtól. Né-
ha gondoltam rátok, felhívtalak tele-
fonon, ahányszor lehetett, csak hogy a
hangodat halljam, de ez borzasztóbb
volt, mintha berúgóok az unalomtól."
"Valójában te még sosem meséltél ne-
kem a háborúról."

hallani. Te el sem tudod képzelni, milyen ostobák ezek a magasrangú katonatisztek a telefontól. A szókincsük olyan csekély! Körülbelül 120-140 szóra bocsúlom. Ez roppant kevés, ha az ember hat évig a háborúban van. Minden nap 8 óra a telefontól: Jelentés.- Kiegészítés.- Jelentés.- Kiegészítés.- Az utolsó csöpp vérig.- Parancs.- Napjelentés.- Rapport.- Kiegészítés.- A legutolsó csöpp vérig.- Kitartás.-, Führer.- ellágyulni igazán nem lehet. Aztán egy kis csevegés. És képzelj csak magad elé a laktanyát: csaknem három évig voltam kaszárnyákban telefonos: hosszú évek kellenének, hogy ezt az unalmat lerázhassam.

És ha inni akartam volna, ahol valami ilyesmi akadt: ott egyenruhák. Én soha nem tudtam elvisekni az egyenruhát, te biztosan tudod."

"Tudom," mondta Käte.

"Ismertem egy hadnagyot, aki a nőjének Rilke-verseket szavalt a telefonba. Majdnem meghaltam, pedig ez legalább változatosság volt. Néhányan énekeltek, vagy egyúttal dalokat tanítottak, de a legtöbb a halált küldte telefonon át. ez reszketett át a dróton, ezt ugatták száraz hangjukkal a kagylóba, egy másik fülébe, aki azzal törődött, hogy elegendő ember haljon meg. Ha kevés ember halt meg, az volt a magasrangú tisztek véleménye, hogy az utasítást rosszul hajtották végre. Nem véletlenül mérik a csata nagyságát a halottak számával. A halottak nem voltak unalmasak, kedves, a temetők sem."

Lefeküdtem mellé az ágyra, magamra húztam a takarót. Lent a zenészek hangol-

morú, szép férfiének hallatszott, és a férfihangok közé egy nő rekedt, vad kiáltása keveredett: a szavakat nem értettük, de azt hallottuk, hogy szép ritmusú páros dal. A pályaudvarra vonatok gördültek be, és a bemondó hangja az egyre sötétebb szürkületen át úgy ért hozzánk, mint baráti mormolás.

"Nem akarsz már lemenni táncolni?"

"Ó, nem," mondta, "olyan szép végre már nyugodtan feküdni. Örülnék, ha most felhívnád Rödernét, hogy minden rendben van-e otthon. És szeretnék még valamit enni, Fred. De először mesélj még valamiről. Mondd el, hogy miért vettél el feleségül."

"A reggeli miatt," mondtam, "kerestem valakit, akivel egész életemben együtt reggelizhetnék, akkor esett a választásom - azt hiszem, így mondják ezt - rád.

Te nagyszerű reggeliző partner voltál. És én soha nem unatkoztam veled. Remélhetőleg te sem velem."

"Nem," mondta Käte, "unalmas sosem volt veled."

"De most sírsz éjszakánként, ha egyedül vagy. Mondd, nem lenne jobb, ha visszamennék, úgy egészen?"

Nézett rám és hallgatott.

Megcsókoltam a kezét, a nyakát - de elfordult, és hallgatva meredt a tapétára. Az ének a kocsmában félbeszakadt, de a zenekar tovább játszott, és mi hallgattuk táncolók felszűrődő zaját. Cigaretára gyújtottam. Käte még mindig a falat bámulta és hallgatott.

"Meg kell értened," mondtam halkán, "nem hagyhatlak egyedül, ha tényleg terhes vagy. De nem tudom, lenne-e erőm, hogy olyan gyengéd legyek, amilyennek lennem kellene. Szeretlek téged, remélem, nem kételkedsz

"Nem kételkedem," mondta ő, anélkül, hogy
nézett volna, "tényleg nem."

"Nem akartam ölelni a vállát, hogy magam
előle fordítsam, de hirtelen megértettem,
hogy ezt most nem szabad."

"Ha ismét olyasmi történne, mint az e-
gyéb," mondtam, "te nem maradhatsz egye-
sül."

"Nem szeretném megszámlolni az engem é-
rintő szitkokat, ha a házban megtudják,
hogy terhes vagyok. Te el sem hiszed, mi-
nyen szörnyű az, ha az ember terhes. Ami-
kor a kicsivel voltam úgy, tudod, Fred..."
"Tudom," mondtam, "szörnyű volt: nyár volt,
és egy fillérem sem volt, egy vasam se,
hogy neked akár csak egy limonádét is
kaphassak."

"És én olyan érzéketlenül közömbös vol-
tam," mondta Käte, "abban leltem örömet,
hogy teljesen slamposan jártam. Legszí-
vesebben kiköptem volna az emberek előtt."
"Meg is tetted."

"Tényleg," mondta, "Frankéné lába elé
köptem, amikor megkérdezte, hányadik
hónapban vagyok. Az különösen bájos
dolog, ha megkérdeznék, hogy hányadik
hónapban vagy."

"Ezért nem kaptuk meg a lakást se."

"Nem, a lakást azért nem kaptuk meg,
mert ittál."

"Azt hiszed, tényleg ezért?"

"Biztosan, Fred. Egy terhes nőnek min-
dent megbocsátanak. Ó, igen, gonosz vol-
tam és piszkos, és szórakoztatott, hogy
gonosz és piszkos vagyok."

"Jó lenne, ha ismét felém fordulnál:
olyan ritkán látlak."

"Kérlek, hagyjál," mondta, "olyan szép
csak így feküdni. És én még mindig a-
zok töprengök, hogy mit is válaszoljak
neked."

"Van rá időd," mondtam, "hozzok valami
ennivalót, és telefonálok."

Ford.:

F E R I N C Z É V A